

УДК 635.63:631.527

Несин В.М., Позняк О.В., Птуха Н.І.

Дослідна станція «Маяк» Інституту овочівництва і багаторічності НААН

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОРТУ ОГІРКА НІЖИНСЬКИЙ МІСЦЕВИЙ

Ніжинські огірки, завдяки високим смаковим якостям у засолці, стали добре відомими і популярними у світі. Вперше вони з'явилися на околиці Ніжина ще на початку XVII століття. Протягом чотирьох століть під дією кліматичних умов та цілеспрямованої народної селекції на засолювальні якості сформувалась цінна популяція, з якої взяв початок, зокрема, сорт Ніжинський місцевий. В майже 200-річній історії вирощування цього сорту огірка було багато випадків, коли поставала загроза його існуванню. Це і погодні катаклізми, і соціальні зміни у суспільстві. Втрачалися сортові особливості – через перезапилення, ураження хворобами і недостатній рівень ведення насінництва. В 1985 р. розпочався занепад огіркового виробництва в зоні у зв'язку з поширенням пероноспорозу: сорт виявився не стійким до даного захворювання. На початку нинішнього століття сорт у промислових масштабах не вирощувався. З самого початку діяльності ДС «Маяк» ІОБ НААН (з 1974 р.) згідно тематичних планів проводилась науково-дослідна робота з сортом огірка народної селекції Ніжинський місцевий по вивченню різноманітних аспектів: морфологічно-біометричний опис сортопопуляції, розробка елементів технології, підтримання сорту у чистоті, селекційно-насінницька робота тощо. У 2005 р. сорт огірка Ніжинський місцевий зареєстрований в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України (Свідоцтво про реєстрацію зразка генофонду рослин в Україні №177). Важливим етапом в сучасних умовах є реєстрація сорту в Державному Реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Це пов'язано з тим, що відповідно до чинного законодавства сорти, які не вне-

сені в Реєстр, не можуть вирощуватись на території України. В 2009 році до Державної служби з охорони прав на сорти рослин подана Заявка на реєстрацію сорту і визнання ДС «Маяк» ІОБ НААН його підтримувачем. Триває експертиза сорту в експертних закладах Держсортслужби.

В даний час на ДС «Маяк» ІОБ НААН, що розташована за 15 км від м. Ніжина, проводиться комплексна науково-дослідна робота з місцевим сортом. Для досягнення поставленої мети – відродження та збереження популяції Ніжинських огірків в історичній зоні їх вирощування – необхідно вирішити ряд завдань: 1) провести визначення біометричних та морфологічних параметрів відмінностей в системі «сорт-популяція» огірка сорту в сучасних умовах; 2) встановити вплив методів ведення первинного насінництва на стабільність та пластичність прояву головних господарсько-цінних ознак та їх закріплення в наступних поколіннях; 3) розробити методику ведення первинного насінництва; 4) отримання оригінального та елітного насіння.

Так, у 2011 році продовжені дослідження сортопопуляції, зокрема розпочата робота по оцінюванню сорту Ніжинський місцевий для визначення параметрів сучасної моделі. Кількість діб від сходів до початку плодоношення – 49. Значної різниці між досліджуваними родинами у проходженні фенологічних фаз не спостерігалось. За результатами оцінки родин сортопопуляції огірка Ніжинський місцевий визначена сучасна модель сорту з такими параметрами: довжина стебла більше 150 см, середня довжина листка 11-15 см, ширина листка 9-11 см, кількість листків на головному стеблі – більше 20 штук, площа листової поверхні від 1000 до 2000 см², маса товарного плода – до 80 г, продуктивність з однієї рослини до 300 г. Резервні частинки насіння (половинки) з родин, які відповідають моделі сорту, будуть використані для отримання оригінального насіння. З 306 родин вибракувано 47, отже можна твердити про відносну однорідність вихідної сортопопуляції. Родини з оригінальними ознаками будуть залучені в селекційний процес для одержання

перспективного лінійного матеріалу. На основі добору із популяції відібрані перспективні форми – 68 родин, які можуть бути використані для проведення селекційної роботи на ранньостиглість. 59,2% вивчених родин мали масу плоду до 60 г, і 27,1% – від 60 до 80 г. Отже сортопопуляція при регулярному збиранні плодів придатна до заготівлі дрібних фракцій, що користуються найбільшим попитом у сучасних умовах.

УДК 634.1.055: 631.527.6

Опалко А.І.

Національний дендропарк «Софіївка» НАН України

ПРОБЛЕМИ РОЗШИРЕННЯ СОРТИМЕНТУ ПЛОДОВИХ І ЯГІДНИХ КУЛЬТУР

На земній кулі нараховується понад 1000 ботанічних видів плодових і ягідних рослин, що належать до близько 200 родів об'єднаних у 40 родин. У нашій країні традиційно вирощують не більше 25 плодових і ягідних культур, хоча в Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні, їх вже нараховується близько 40 порід. Разом з тим природно-економічний потенціал України цілком сприятливий для виробництва садівничої продукції значно ширшого асортименту і в достатній кількості (за винятком цитрусових та інших плодів і ягід з тропіків і субтропіків) не лише для повного забезпечення внутрішніх потреб, а й для розвитку експортних можливостей. Глобальні тенденції на ринку садівничої продукції характеризуються стабільним зростанням незадоволеного попиту, що сформувався внаслідок збільшення споживання плодів і ягід, які все частіше вводяться не тільки в колись традиційно овочеві салати, а також додаються у перші страви, м'ясні й рибні наїдки та